

פניני הפרשה

פנינים נפלאים לפרשת תולדות

שנלקטו ע"י הרב אברהם פוליאס

גליון מס' 312

וַיַּעֲתֶר יַצְחָק לֵאמֹר לִנְכַח אֲשֶׁתוֹ כִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲתֶר לֹא ה' וַתַּהַר רַבֵּקָה אֲשֶׁתוֹ (כ"ה כ"א)
 כתוב ברש"י ד"ה "ויעתר" הרבה והפציר בתפלה, ובד"ה "ויעתר לו" נתפצר ונתפייס ונתפתה לו. הלא יצחק הובטח בזרע עוד לפני שנולד, שהרי כך הבטיח הקב"ה לאברהם ואם עיכב זאת משום מתאוה לתפילת צדיקים הרי די בכמה תפילות ולשם מה הוצרך להפציר כל כך, כמו כן מאידך מדוע הקב"ה התקשה כל כך לקבל תפילות עד שאומר רש"י "ונתפצר ונתפייס ונתפתה?"
 וביאר רבי יוסף חיים זוננפלד שידוע שאברהם היה ראוי לחיות מאה ושמונים שנה ורק כדי שלא יראה בקלקלת עשיו נכדו נתקצרו ימיו בחמש שנים ונפטר בגיל מאה ושבעים וחמש, ומאחר שחיי אברהם אבינו היו ודאי יקרים מאד בעיני ה', והנה מובן שהיה קשה לו כביכול להיעתר בקלות לתפילת יצחק ורבקה שכן אם יזכו להוליד בהקדם את עשיו יוצרך לקצר חיי אברהם.

שם:

לכאורה ראוי להקדים ולומר ותהי רבקה עקרה ואחר כך ויעתר יצחק לה? וביאר רבינו בחיי שמה שהקדים התפלה יתכן לומר שהקדים העיקר ולמדנו שאין הכונה שתהיה העקרות סיבת התפלה שאם כן הסיבה עיקר והתפלה טפל לה, אבל התפלה סיבת העקרות ולומר לך שלא נתעקרה אלא כדי שיתפללו שניהם על הדבר.
 וזהו שדרשו חז"ל מפני מה נתעקרו האמהות מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים ומכאן יש ללמוד עוד כח התפלה שהיא גדולה מאד ואפילו לשנות הטבע ומטעם זה הזכיר לשון ויעתר ולא אמר ויתפלל או ויצעק ושאר הלשונות כי הוא מלשון עתר וכו' וכדאיתא בסוכה דף י"ד למה נמשלה תפלתן של צדיקים לעתר מה עתר זה מהפך הגורן וכו' כך תפלתן של צדיקים מהפכת וכו' וכן פירשהו עוד מלשון ריבוי תפלה כדכתיב (יחזקאל ח') ועתר ענן הקטרת עולה ועוד מלשון מחתרת וכענין שדרשו במנשה.

שם:

מפני מה לא מצינו במקרא שאברהם אבינו התפלל על שרה ומשמע מזה שבאמת לא התפלל על זה אברהם כמו שיצחק העתיר וביקש על רבקה?
 וביאר הגרי"ז שאצל שרה נאמר במדרש (וירא נג ד) שעיקר בית ולד לא היה לה ולכן לא התפלל דהוי כתפילת שוא (עין בברכות נד.) מה שאין כן ברבקה אף שהיתה עקרה אבל עיקר בית ולד היה לה ולכך התפלל יצחק עליה,
 ואם כן מדוע חיכה עד עשר שנים ואחרי זה התחתן עם הגר?
כל היודע תשובה, בבקשה נא לעדכן אותי.

וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי וַתִּלְךְ לְדַרְשׁ אֶת ה' (כה כב)
 כתוב ברש"י ד"ה "ויתרצצו" כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עכו"ם, עשו מפרכס לצאת.
 זה טוב למה עשו היה מפרכס לצאת שכן במעי אמו לא היתה לו עבודה זרה אבל יעקב למה ביקש זאת והלא גם שם היה לומד תורה כפי שאמרו חכמינו כשהתינוק במעי אמו מלמדין אותו כל התורה כולה (נדה ל).
 וביאר מפי השמועה שאמנם למד שם יעקב את כל התורה כולה אך לא רצה ללכת עם עשו בחדר אחד ולכן ביקש להימלט משם.

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֶשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֵב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֲהָלִים (כה כז)
 כתוב ברש"י ד"ה "יודע ציד" לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו, אבא היאך מעשרין את המלך

אל אותה שלימות, אמנם כל מגמת יעקב ואמו היתה רק אל אותה ברכה רוחנית אשר מאז אדם הראשון לא ניתנה לחלוקה ורק עברה מיחיד הדור ליורשו בדור הבא, ועתה מובן מפני מה כל כך חרדו על הברכה, כמו כן כאשר בא עשיו וזעק באזני אביו הוצרך יצחק להתנצל בפניו ולהשיבו ריקם כי אכן זו הברכה רק אחת היא ואין זולתה, ומה שברכו לבסוף אחר שחזר ובקשו פעמיים הוא משום שעתה נתגלה לו שכל מענייניו נתונים רק אל הברכה הגשמית הזמנית שאם לא כן היה שב ומבקש דבר בלתי אפשרי ואת זאת יכל להעניק לו גם עתה.

וַיַּעַן יַצְחָק אֲבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנֵה מִשְׁמֵנִי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֵךְ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל (כ"ז ל"ט)

כתוב ברבינו בחיי שלא הזכיר אצל עשו זיכרון הש"י אבל בברכת יעקב הזכיר שנאמר "ויתן לך האלקים" כי נתן לעשו משמנים וטל ולא במתת אלקים אלא בדרך מסילת הכוכבים ומזלות אשר זרעו של עשו מסורין להם ונתנם לו לזמן וזה לשון מושבך כלומר בעוד שתשב בארץ כלשון האמור בבני הקיני "איתן מושבך" ורמוז בשניהם כליון בסופם והזכיר לשון הנה שהוא לשון הזמנה ומבאר הגמ' אינו לשון תמידי אלא דבר מזומן לזמן ידוע וכן מצינו בישמעאל וכו' ועוד שאין ברכתו של עשו אלא כשאין ישראל עושין רצונו של מקום כי הברכות היו תנאי. (מספר דברך נצב בשמים)

שם:

היאך בירך יצחק את עשיו ב"משמני הארץ" דבר שכבר הבטיח ליעקב, והרי זה מחלקו של יעקב? וביאר הגר"ח מוולוז'ין שרש"י כתב שמשמני הארץ זה איטליה של יון, ונראה שבקשו ליישב בזה את קושייתנו, שהלא אמרו חז"ל מתי ניבנתה רומי היא איטליה של יון שעה שנשא שלמה המלך את בת פרעה בא גבריא'ל ונעץ קנה בים והעלה שרטון ועליו נתנה כרך גדול של רומי (שבת בו:) ונמצא שבזמן יצחק היתה רומי בבחינת דבר שלא בא לעולם ואילו ברכתו ליעקב לא היתה אלא על משמני הארץ שכבר היתה באותה שעה כלשונו "משמני הארץ מושבך", ולפיכך רשאי היה להוסיף ולברך את עשיו על משמני הארץ שהיא שעדיין לא באה לעולם והיא איטליה של יון וכלשונו "משמני הארץ יהיה מושבך" יהיה דווקא מלשון עתיד.

וַתֹּאמֶר רַבֵּקָה אֶל יַצְחָק קְצַתִּי בְּחַיִּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת אִם לָקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת חַת כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים (פרק כ"ז פסוק מ"ו)

למה האות ק' במילה "קצתי" נכתב בתורה זעירא (בקטן)?

וביאר רבינו בחיי מפני שראתה רבקה ברוח הקודש שעתידי הבית וההיכל ליחרב שהיה מאה אמה מפני עוון שיתחתנו ישראל בבנות הארץ וכנגדה מצינו בתהילים ק' רבתי (תהילים פ"ד) "גם צפור מצאה בית ודרור קן לה" לפי שדוד המלך הכין כסף וזהב לרוב לבנין בית המקדש והיה מתפלל על בנין הבית וההיכל שיהיה מאה אמה שכבר היה יודע השיעור הזה ברוח הקודש עם שאר שיעורי הכלים והוא שאמר (דה"א כ"ח) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית.

העלון נתרם	להצלחת התורם ובני ביתו בכל מעשה ידיהם
להצלחת הבה"ח אברהם אליהו בן שרה ותמר בת חיה חגית שיעלה הזיווג יפה	
ולרפ"ש הרב אליעזר בן מרים בתושח"י	והרב יצחק בן צביה בתושח"י
והרב אברהם בן שרל בתושח"י	והרבנית רייזל בת אהובה הענא ליבא בתושח"י
ואישה רבקה בת יוכבד יהודית בתושח"י	
ולזרע של קיימא לאברהם בן מיכל ונעמי בת אסתר יהודית בקרוב ובנקל	לע"נ ר' מרדכי ב"ר בנימין גוטרמן זצוק"ל נלב"ע ט"ז אייר תשפ"ג
מִרְן רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה הַרְה"ג ר' ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל נלב"ע י' סיון תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה.	
ומִרְן רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה הַרְה"ג ר' ברוך מרדכי בן הרב ישראל אזרחי זצוק"ל נלב"ע י"א חשון תשפ"ד ת.נ.צ.ב.ה.	

ניתן לקבל את העלון במייל: 4157546@gmail.com

אפשר לבקש גם בפלאפון רק בין הסדרים: **0534157546**

ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות.

מה טעם שאל איך מעשרין בעוד שהיה צריך לשאול אם בכלל צריך לעשר מלח ותבן? וביאר בספר פרדס יוסף שעשו גילה כאן צביעות מופלגת ושאל את אביו אם מעשרין מן התבואה כשיעור של עשירית הרי לאמיתו של דבר זה יותר מעשירית שכן האדם השקיע בכך את החטים אשר זרע, יוצא שבעשר הסאים שהוציא מושקעת סאה שזרע ואם כן הרי זה אחד מתשעה ולא אחד מעשרה, מסתבר כי ממלח ותבן שאינם טעונים זריעה מלכתחילה, יש להפריש מעשר יותר מעשירית, וזהו ששאל עשו היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כיצד מעשרין זאת אם בשיעור של עשירית או שצריך יותר מזה, ואכן ממין מדקדק במצוות שכזה עשוי היה יצחק להתפעל באמת.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי (כה לא)

לכאורה תיבת כיום אין מובן לפי פשוטו (וחז"ל דרשו על זה)?

וביאר בספר טעמא דקרא שזו תשובה על מה שאמר הלעיטני נא, ואמרו בבראשית רבה פער פיו כגמל ואמר לו אנא פתח פומי ותהא משדר ואזיל, ולכן ענה לו אם אתה אוכל דרך זולל וסובא כבהמה אין ראוי לך לאכל קדשים שצריך לאכול למשחה לגדולה כדרך המלכים כי האכילה מכפרת כמו שכתוב (בפסחים נט): וזהו כיום כפי הנהגתך היום אתה צריך למכור הבכורה ואז תוכל לאכול כרצונך והרגלך.

עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלְיָו וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרְתִּי מִצֹּטִי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי (כו ה)

כתוב במסכת יומא (כח): קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שנאמר תורותי אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

אמאי בתו"י נקט דוקא מצות ערוב תבשילין, ואמאי קילא להו טפי משאר מצוות דרבנן ונשארו בקושיא?

וביאר בספר טעמא דקרא שזו מצוה שאין חיוב לעשותה אלא אם כן בדעתו לבשל ולאפות וכיוצא בזה מיום טוב לשבת אבל כשאין בדעתו לעשות שום מלאכה מיום טוב לשבת אין חיוב כלל לעשות עירוב תבשילין וקמ"ל דאפילו מצוה זו השתדל אברהם לקיים.

וַיִּשְׁאַל־ו אַנְשֵׁי הַמֶּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אַחְתִּי הוּא כִּי יֵרָא לְאִמְרֵי אִשְׁתִּי פֶן יַהַרְגֵנִי אַנְשֵׁי הַמֶּקוֹם עַל רִבְקָה כִּי טוֹבַת מְרָאָה הִיא (כו ז)

מהו הלשון "פן יהרגוני" לשון נוכח אחר שפתח בלשון נסתר "ויאמר וכו' כי ירא" היה לו לכתוב "פן יהרגוהו"?

וביאר רבי אליהו מאיר בלוח מטלז שאם היה כתוב "פן יהרגוהו" היה במשמע כאילו התורה היא המעידה ומסכימה שאכן סכנה היתה בדבר, ולכך נכתב בדוקא "פן יהרגוני" לומר לך שזאת אמנם היתה דעתו האישית של יצחק, אך שלא בצדק, אברהם אבינו היה נתון בסכנה אמיתית והיה לו סיבה לחשוש אבל מאז שנענש אבימלך על דבר שרה הוא הפך לירא אלקים ושוב לא היה חשש לסכנה, והאמת היא שיצחק עצמו הודה בסופו של דבר שחששו היה חשד שוא באמרו "כי אמרתי פן אמות עליה" שמשמעו כי סברתי כמו שמצינו כיוצא בזה "אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כולכם" אני אמרתי במובן סברתי וחשבתי שכך הוא אבל לא כך היה באמת.

וַיֹּשֶׁב יַצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיַמֵּי אַבְרָהָם אֲבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשֵׁמֶת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אֲבִיו (כו יח)

למה בשמות הראשונים כתוב בכתוב מלא והשניים כתוב בכתוב חסר?

וביאר טעמא דקרא על פי הגמרא בשבת (נה:): פנחס לא חטא והכתיב ישכבון ישכבון כתיב שהיה רק אחד, ומבואר דחסר מורה שהיה רק אחד, והנה כאן לא מצאנו שקרא בשם של אביו שהרי קרא לאחד עשק ולאחד שטנה ולאחד רחובות ורק לרביעי קרא באר שבע, וזה כשם שקרא לו

גם אברהם בפרשת וירא, ואין לומר שחפר עוד בארות חוץ מאלו שהרי אמרו (בב"ר פס"ד) כמה בארות חפר יצחק אבינו בבאר שבע רי"א ד' כנגד ד' דגלים, ומשמע שלא חפר שם יותר, ולכן נראה דבאמת קרא את הבארות בשעת חפירה כשמות שקרא להן אביו אלא שאחר כך שערערו עליה פלשתים שינה את שמם לעשק ושטנה והשלישי לרחובות שלא רבו, ורק הרביעי נשאר בשם של אביו ולכן כשמת חסר שלא נתקיימו להן השמות של אביו רק לאחד.

וַיִּקְרָא אֹתָהּ שִׁבְעָה עַל כֵּן שֵׁם הָעִיר בְּאֵר שִׁבְעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה (כו לג)

הרי לעיל בפ' וירא אי' שאברהם קראה באר שבע?

וביאר בספר טעמא דקרא שאברהם קראו שיזכרו שהוא חפר את הבאר ולכן אחר שמת אברהם שהפלישתים סתמו את כל הבארות שחפר אברהם בטלו גם את שם העיר כדי שלא יאמרו שזה הבאר של אברהם, ואחר שפלשתים סתמו הבאר בטל ממנה שם באר שבע, ועתה שיצחק חזר וחפרה החזיר השם באר שבע, ולכן מסיים הפסוק עד היום הזה לפי שהשם הראשון בטל, אבל שם זה שקרא יצחק נשאר עד היום הזה ששוב לא נסתם הבאר ההוא.

וַיְהִי כִּי זָקַן יַצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מְרָאֵת וַיִּקְרָא אֶת עֵשׂוּ בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַנְּנִי (פרק כ"ז פסוק א')

וַיִּקְרָא יַצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן (כ"ח א')

למה אצל עשיו כתוב "ויקרא את עשו" ואילו אצל יעקב כתוב "ויקרא יצחק אל יעקב"?

כל היודע תשובה, בבקשה נא לעדכן אותי.

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱ-לֹקִים מַטְל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגַן וְתִירֹשׁ (כז כח)

כתוב ברש"י ד"ה "ויתן לך" יתן ויחזור ויתן.

הלא הקב"ה יכול לתת שפע רב בפעם אחת ולמה הוצרך לדייק בברכתו שיחזור ויתן לאחר נתינתו?

וביאר אדמו"ר מסטאמר שההפרש בין שמחת הרשעים לשמחת הצדיקים שהרשעים כל שמחתם היא רק לשעה ואחר השמחה בא הצער והתוגה, ומלאי חרטות, ותחילתם שלווה וסופם יסורים כי כן כל תענוגי עולם הזה הם דמיון במהותם, אבל תענוג ושמחת הצדיקים המתענגים על ה' אחר השמחה ניתוסף להם שמחה על שמחה.

וכן אמרו בספרים הקדושים שהמבחן לכל דבר שמחה אם הוא מצד הקדושה או חס ושלום מצד היצר הרע הוא בזה, אם צומחת מזה שמחה ואושר לאדם הרי זה מצד הקדושה, ואם נצמח מזה תוגה וצער הרי זה חס ושלום מצד היצר הרע ורצונותיו, לכן בעשו לא אמר ויתן לך כי כל הנאתו הוא לרגע, ובאמת ולבסוף זה עצמו מביא לעצב וריקנות מה שאין כן בברכת יעקב אבינו יתן ויחזור ויתן ששמחתו אמיתית ומצמיחה עוד שמחה ואושר ושלווה.

וַיִּגַּשׁ וַיִּשָּׁק לוֹ וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רִיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ ה', וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱ-לֹקִים מַטְל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגַן וְתִירֹשׁ (כז כז-כח)

אם ברכה אחת היא כמשמעות ה"ואו" של ויתן מדוע הופסקה בדברים אחרים, ואם שתי ברכות זה מדוע לא פירט הברכה הראשונה?

וביאר בספר נחלת דוד שידוע הוא שלא אל דברים גשמיים נשאו עיניהם יעקב ורבקה, ואף יצחק לא התכוין אלא שהמתברך יקים את העם הנבחר, ובו תושלם כוונת הבריאה בקבלת התורה והמצוות ובירושת הארץ, עד התכלית של קבלת השכר הצפון בעולם הבא.

ולכן כשברך יצחק בראשונה לא פירש הכתוב במה ברכו, כי בברכה זו היתה טמונה כל התכלית ההיא ואנו אין דעתנו יכולה להבינה ולהשיגה, אולם מכיון שענייני העולם הזה הכרחיים הם להשגת השלמות, הוסיף עוד "ויתן לך" עם "ואו" והעניקה לו את כל הענינים המסייעים להגיע